

Sygn. akt I ACa 808/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 maja 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Bogusław Dobrowolski (spr.)
Sędziowie	:	SA Jadwiga Chojnowska SA Elżbieta Bieńkowska
Protokolant	:	Agnieszka Charkiewicz

po rozpoznaniu w dniu 16 maja 2019 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **Banku Spółdzielczego w O.**

przeciwko **W. D. (1)**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce

z dnia 16 listopada 2017 r. sygn. akt I C 376/16

uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie w zakresie rozprawy z dnia 16 listopada 2017 r. i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Ostrołęce do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania w instancji odwoławczej.

(...)

Sygn. akt I ACa 808/18

UZASADNIENIE

Powód Bank Spółdzielczy z siedzibą w O. wniósł o zasądzenie od pozwanego W. D. (1) kwoty 829.513,31 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty oraz zwrot kosztów procesu.

Pozwany W. D. (1) wniósł o oddalenie powództwa. W piśmie procesowym z dnia 6 kwietnia 2017 r. powód ograniczył powództwo do kwoty 548.299,86 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz wniósł o zasądzenie kosztów procesu. W pozostałym zakresie cofnął pozew.

Sąd Okręgowy w Ostrołęce wyrokiem z dnia 16 listopada 2017 r. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 548.299,86 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 18 kwietnia 2016 r. do dnia zapłaty z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanego do wartości nieruchomości zabezpieczonej hipoteką zwykłą i kaucyjną, dla której Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o nr (...); w pozostałym zakresie postępowanie umorzył; zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 8.217 zł tytułem zwrotu części opłaty od pozwu oraz kosztów zastępstwa prawnego w kwocie 7.217 zł oraz nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa pozostałą w części opłatę od pozwu w kwocie 10.000 zł, zwalniając go w pozostałym zakresie.

Według ustaleń Sądu Okręgowego w dniu 2 kwietnia 2008 r. została zawarta pomiędzy powodem a K. D. (1) prowadzącą działalność gospodarczą pod firmą (...) z siedzibą w O. umowa o kredyt obrotowy. Na mocy umowy Bank udzielił kredytobiorcy kredyt w wysokości 1.500.000 zł na okres od 2 kwietnia 2008 r. do 31 marca 2009 r. z przeznaczeniem na zakup środków transportowych z przeznaczeniem do odsprzedaży na zasadach określonych w umowie.

Bank zgodził się na udzielenie kredytu pod warunkiem potwierdzenia z Urzędu Skarbowego o wysokości aktualnego zwrotu VAT, udzielenia upoważnień dla Banku do rachunków bankowych (...), zobowiązania się K. D. (2), że VAT zostanie przekazany na rachunek prowadzony w Banku Spółdzielczym, przeznaczenia każdego wpływu z tytułu podatku VAT z Urzędu Skarbowego na spłatę kapitału i odsetek bez względu na ustalony terminarz.

W umowie kredytu strony ustaliły, że zabezpieczeniem spłaty kredytu będzie hipoteka zwykła w kwocie 500.000 zł zabezpieczająca kapitał na rzecz Banku z tytułu udzielonego kredytu ustanowiona na nieruchomości położonej w O. przy ulicy (...) oznaczonej KW nr (...); hipoteka zwykła w kwocie 1.000.000 zł zabezpieczająca kapitał na rzecz Banku z tytułu udzielonego kredytu ustanowiona na nieruchomości położonej w K. (...) przy ulicy (...) oznaczonej KW nr (...), hipoteka kaucyjna do kwoty 300.000 zł zabezpieczająca odsetki i koszty postępowania jakie mogą powstać na rzecz Banku z tytułu udzielonego kredytu ustanowiona na tej nieruchomości; zastaw rejestrowy na (...) oraz czterech naczepach S.; cesja praw z ubezpieczenia tych pojazdów; poręczenie wg prawa cywilnego udzielone przez A. D.; pełnomocnictwo do dysponowania rachunkiem bieżącym firmy prowadzonym przez Bank; pełnomocnictwo do dysponowania czterema rachunkami bieżącymi firmy prowadzonymi przez (...) Bank SA oraz wpływ środków z Urzędu Skarbowego w tym zwrotu podatku VAT.

W maju 2008 r. nastąpił zwrot środków na konto K. D. (1) z tytułu nadpłaconego podatku od towarów i usług w wysokości 2.795.868 zł. W dniu 19 czerwca 2008 r. nastąpiła spłata raty kredytu w wysokości 200.000 zł i w dniu 4 lipca 2008 r. raty w wysokości 300.000 zł z rachunku bieżącego firmy (...) (środki pochodzące ze zwrotu podatku należnego VAT).

Zgodnie z postanowieniami umowy kredytowej wymagalność pierwszej raty przypadała na 30 września 2008 r. następnie na dzień 31 grudnia 2008 r. i 31 marca 2009 r. W przypadku braku wpływu VAT z Urzędu Skarbowego ustalony został harmonogram spłaty kredytu na wypadek braku spłaty kredytu zgodnie z harmonogramem ustalono dodatkowe zabezpieczenia, w tym poręczenia rzeczowe spółki (...). i W. D. sp.j.

Z uwagi na niewywiązywanie się przez kredytobiorcę z warunków umowy kredytowej i nie dokonywanie spłat kredytu w określonym w umowie terminie Bank pismem z dnia 8 stycznia 2009 r. wypowiedział umowę.

W dniu 19 lutego 2009 r. powód wystawił bankowy tytuł egzekucyjny przeciwko K. D. (1). Postanowieniem z dnia 24 lutego 2009 r. Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej w sprawie I Co 84/09 nadał klauzulę wykonalności tytułowi egzekucyjnemu. Następnie pismem z dnia 4 marca 2009 r. Bank wezwał kredytobiorcę do zapłaty niespłaconego kapitału w wysokości 1.000.000 zł, odsetek od dnia 4 marca 2009 r. w wysokości 14.953,08 zł oraz dalszych odsetek od kwoty kapitału.

Postanowieniem z dnia 11 marca 2009 r. Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej w sprawie sygn. I Co 87/09 wydał Bankowi Spółdzielczemu w O. dalszy tytuł egzekucyjny oznaczony nr „2” w celu dokonania wpisu hipoteki przymusowej w dziale IV księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości należącej do K. D. (1) i A. D..

W dniu 2 kwietnia 2008 r. A. D. w imieniu (...) i W. D. sp.j. z siedzibą w O. wniósł o dokonanie w dziale IV księgi wieczystej dla nieruchomości położonej K. (...) przy ul (...) oznaczonej jako działki nr (...), dla której prowadzona jest księga wieczysta Kw nr (...) wpisu dwóch hipotek - zwykłej i kaucyjnej, w kwotach odpowiednio 1.000.000 zł i 300.000 zł na rzecz Banku Spółdzielczego w O. jako zabezpieczenie kapitału, odsetek i innych kosztów postępowania jakie mogą powstać na rzecz powodowego Banku z tytułu udzielonych kredytów obrotowych.

W dniu 28 kwietnia 2008 r. Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej dokonał wpisu zabezpieczenia hipotecznego. Nieruchomość ta była własnością Spółki (...) i W. D. S.J. z siedzibą w O.. Spółka (...) i W. D. sp.j. z siedzibą w O. powstała na wskutek zawarcia umowy pomiędzy A. i W. D. (1). Wpis hipoteki na przedmiotowej nieruchomości dokonany został w wyniku poręczenia udzielonego jednoosobowo przez A. D. w imieniu Spółki imieniu (...) i W. D. sp.j. w O. umowy kredytowej z dnia 2 kwietnia 2008 roku, która została zawarta pomiędzy jego żoną K. D. (1) - kredytobiorcą i powodowym Bankiem - kredytodawcą. Z uwagi na czynności dokonane jednoosobowo przez A. D. w imieniu Spółki imieniu (...) i W. D. sp.j. w O. W. D. (3) złożył do sądu pozew o jej rozwiązanie. Sąd Okręgowy w Warszawie (...) Wydział Gospodarczy wyrokiem z dnia 16 czerwca 2011 r. w sprawie XGC 41/10 pozbawił A. D. praw do reprezentowania tej Spółki, rozwiązał ją i przyznał wspólnikowi W. D. (1) prawo do przejęcia majątku spółki i rozliczenia się z występującym A. D.. Na tej podstawie W. D. (1) przejął zarówno prawa, jak i obowiązki rozwiązanej Spółki, w tym przedmiotową nieruchomość.

Splaty pozostałego zadłużenia obejmujące okres od dnia wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego obejmowały kwoty: 682,30 zł, 13.279,38 zł, 64.566,47 zł, 357.171,99 zł, 16.000 zł oraz 300.000 zł. Po dokonaniu spłat kwota niespłaconego kapitału wynosi 248.299,86 zł. oraz odsetki w kwocie 581.213, 45 zł wyliczone na dzień 31 grudnia 2016 r.

Postępowanie egzekucyjne prowadzone przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Ostrowi Mazowieckiej w sprawie sygn. KM 345/09 nie doprowadziło do zaspokojenia wierzyciela w całości.

W tych okolicznościach według Sądu Okręgowego powództwo było zasadne. Sąd ten wskazał na art. 69 ust. 1 prawa bankowego, art. 471 k.c., art. 354 § 1 k.c., art. 65 ust. 1 i 2 . ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece. Z istoty hipoteki wynikało, iż pozwany ponosi odpowiedzialność wobec powoda za zobowiązanie kredytobiorcy – K. D. (1). Pozwany stał się dłużnikiem rzeczowym powoda bowiem właścicielem nieruchomości, na których ustanowione zostały hipoteki zabezpieczające wierzycelność powoda z tytułu umowy kredytu. Wytoczenie powództwa przeciwko pozwanemu o zasądzenie należności dochodzonej od dłużnika osobistego, do wysokości zabezpieczonej hipoteką, było uzasadnione. Powód, dochodząc należności, realizował przysługujące mu prawo do zaspokojenia. Pozwany w chwili rozwiązania spółki (...) i W. D. sp.j. w O. na mocy wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie przejął na siebie zobowiązania spółki. Pozwany jest następcą prawnym podmiotu dającego zabezpieczenie i to na przedmiotowej (...). i W. D. sp.j. zgodził się udzielić zabezpieczenia. Zdaniem Sądu Okręgowego zarzut pozwanego o braku podstaw prawnych i faktycznych do uwzględnienia powództwa z uwagi na to, iż Bank odblokował środki znajdujące się na koncie K. D. (1) pochodzące ze zwrotu nadpłaconego podatku VAT, które stanowiły zabezpieczenie umowy kredytowej, był bezprzedmiotowy. Wprawdzie Urząd Skarbowy przekazał na rachunek bankowy kredytobiorcy K. D. (1) zwrot podatku Vat w wysokości 2.795.868 zł, to jednak w chwili, w której wypłaciła środki pieniężne pochodzące ze zwrotu podatku VAT zabezpieczenie dokonane w umowie kredytowej przestało istnieć. Bank miał możliwość, a nie obowiązek dokonania zabezpieczenia ze środków wpłaconych przez Urząd Skarbowy z tytułu zwrotu podatku. Ponadto Bank nie mógł potrącić wcześniej wszystkich środków ze zwrotu VAT, ponieważ w dacie jego wpływu, co miało miejsce w maju 2008 r. na rachunek (...) żadna z rat kredytu nie była jeszcze wymagalna. Wymagalność pierwszej raty przypadła na 30 września 2008 r., 31 grudnia 2008 r. i 31 marca 2009 r. W momencie wpłat środków zwrotu Vat - co miało miejsce w maju 2008 r. - nic nie wskazywało na to, że firma (...) nie wywiąże się ze zobowiązania, a przyjęte zabezpieczenia spłaty wierzycelności równoważyły ryzyko banku. Dopiero na przełomie czerwca i lipca 2008 r. Bank nabral podejrzeń o

możliwych nieprawidłowościach w spłacie zaciągniętego kredytu, dlatego pomimo niewymagalności raty wrześniowej z 2008 r., odmówił prawa dysponowania środkami na rachunku bieżącym kredytobiorcy.

Sąd Okręgowy odniósł się także do zarzutu pozwanego, że jako (...) spółki (...) i A. sp.j. w dniu 2.04.2008 r. złożył oświadczenie woli pod wpływem błędu wskazując jednocześnie, że w chwili składania oświadczenia woli w zakresie poręczenia spółka działała pod wpływem błędu co do treści czynności prawnej, w zakresie udzielenia przez spółkę poręczenia kredytu obrotowego z dnia 2 kwietnia 2008r. który został zawarty pomiędzy K. D. (1) i Bankiem. W ocenie tego Sądu błąd pozwanego w istocie nie dotyczył treści czynności prawnej, a co najwyżej błędnej oceny, że dłużnik jest rzetelny i wywiąże się należycie ze swego zobowiązania. Nawet jeśli przyjąć, że motywacją pozwanego do udzielenia zabezpieczenia kredytu było realne posiadanie przez dłużnika zdolności kredytowej, to motywacja pozwanego i tak nie została włączona do treści przedmiotowej czynności prawnej, a zatem jego błąd był prawnie obojętny. Także ze względu na prekluzyjny charakter terminu wymaganego do powołania się na tę wadę oświadczenia woli.

Zdaniem Sądu Okręgowego pozwany składając oświadczenia o ustanowieniu hipotek na zabezpieczenie długu dłużnika miał pełną możliwość dokonania analizy ewentualnych konsekwencji prawnych tych czynności i zbadania stanu majątkowego dłużnika oraz kwestii wypłacenia mu środków pieniężnych. Oświadczenia banku doręczone pozwanego zawierały stwierdzenia, iż kredyt został „udzielony kredytobiorcy” oraz odnosiły się do kredytu „postawionego do dyspozycji kredytobiorcy”. Brak wnikliwego zapoznania się z treścią podpisywanego dokumentu stanowi okoliczność obciążającą pozwanego. Nie miało przy tym znaczenia kto sporządzał projekty podpisanych przez pozwanego oświadczeń. Sąd Okręgowy nie uwzględnił zarzutu pozwanego odnoszącego się do tego, że powód udzielił K. D. (1) prowadzącej działalność gospodarczą kredytu bez należytego sprawdzenia jej wiarygodności kredytowej. Obowiązek badania zdolności kredytowej przez bank wynika z art. 70 ust. 1 prawa bankowego, jednak to pozwany, jako osoba dorosła i świadoma swoich czynów, powinien rozważyć i ocenić, czy udzielić dłużnikowi zabezpieczenia rzeczowego. Przerzucanie na Bank odpowiedzialności za nierzetelność dłużnika, którego dług zabezpieczył pozwany, jest pozbawione podstaw. Jeżeli pozwany nie chciał ponosić ryzyka nienależytego wykonania umowy przez dłużnika, nie powinien był udzielać zabezpieczenia. To zabezpieczający dobrowolnie gwarantuje kredytodawcy własnym majątkiem wypłacalność kredytobiorcy i to przede wszystkim on powinien dokonać w tym zakresie stosownej analizy. Sąd Okręgowy na podstawie art. 65 u.k.w.h. orzekł zgodnie z żądaniem powództwa, przy uwzględnieniu ograniczenia odpowiedzialności pozwanego. O odsetkach rozstrzygnął na mocy art. 481§ 1 k.c..

Z uwagi na to, że powód skutecznie ograniczył powództwo do kwoty 548.299,86zł, Sąd Okręgowy w pozostałym zakresie ponad tę kwotę powództwo umorzył.

O kosztach procesu orzekł w oparciu o art. 98 i 99 k.p.c.. Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wywiódł pozwany. Zaskarżył go w całości i zarzucił Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 214 k.p.c., art. 233 § 1 i 2 k.p.c., art. 230 k.p.c., art. 56 k.c., art. 58 k.c., art. 65 k.c., art. 88 k.c., art. 415 k.c., 887 k.c. oraz art. 69 prawa bankowego.

Pozwany w apelacji domagał się uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania bądź oddalenia powództwa.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje: Apelacja pozwanego jest uzasadniona ponieważ przed Sądem I instancji doszło do nieważności postępowania w zakresie rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie zaskarżonego wyroku.

Z przebiegu postępowania przed Sądem Okręgowym wynika, iż rozprawa, która miała miejsce w dniu 24 sierpnia 2017 r. przy obecności tylko pełnomocnika powoda, została odroczone do dnia 16 listopada 2017 r. Pozwany w dniu 31 sierpnia 2017 r. został o tym terminie zawiadomiony i zobowiązany do osobistego stawiennictwa. Na tej rozprawie pozwany ponownie był nieobecny, natomiast Sąd Okręgowy wydał na niej wyrok. Jednak okazało się, że wcześniej, bo w dniu 14 listopada 2017 r. pozwany złożył do tego Sądu wniosek o usprawiedliwienie nieobecności w dniu 16 listopada 2017 r., odroczenie rozprawy i wyznaczenie nowego jej terminu. Do tego wniosku pozwany dołączył dwa zaświadczenie lekarskie, w tym jedno pochodzące od lekarza sądowego, stwierdzające że z powodu choroby nie może się stawić w dniu 16 listopada 2017 r. do Sądu Okręgowego w Ostrołęce. Wskazany wniosek o odroczenie, mimo

że wpłynął do tego Sądu przed rozprawą, nie został na niej rozpoznany. Pozwany w dniu 5 stycznia 2018 r. złożył apelację od wyroku Sądu Okręgowego, która została odrzucona postanowieniem z dnia 28 stycznia 2018 r. Ostatecznie Sąd Apelacyjny w Białymstoku, po rozpoznaniu zażalenia pozwanego, postanowieniem z dnia 18 września 2018 r. uchylił orzeczenie o odrzuceniu apelacji przyjmując, że nie było podstaw, aby odrzucać apelację pozwanego jako spóźnioną. Sąd Apelacyjny w postanowieniu tym ocenił zasadność wniosku pozwanego o odroczenie rozprawy, na której wydany został przez Sąd Okręgowy wyrok, w kontekście warunków określonych w art. 214 § 1 i art. 214¹ § 1 k.p.c., wskazując że wystąpiły podstawy przewidziane w tych przepisach. Na gruncie art. 379 pkt. 5 k.p.c. w orzecznictwie utrwalone jest stanowisko, zgodnie z którym pozbawienie strony możliwości obrony jej praw powoduje nieważność postępowania m.in. w przypadku rozpoznania sprawy i wydania wyroku w nieobecności strony, która przed rozprawą wykazała zaświadczeniem lekarskim niemożność stawienia się w sądzie i wnosił o odroczenie rozprawy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 1981 r., I PRN 8/81, OSPiKA 1981, z. 10 poz. 187; por. też wyrok SN z dnia 10 lipca 1974 r., II CR 331/74, OSNCP 1975, nr 5, poz. 84). Zgodnie z art. 386 § 2 k.p.c. w razie stwierdzenia nieważności postępowania sąd II instancji uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazuje sprawę sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Zatem uchylenie zaskarżonego wyroku jest obligatoryjne w każdym przypadku stwierdzenia nieważności postępowania. Wydanie wyroku w takim przypadku jest konieczne, gdy zachodzi nieważność postępowania nieskutkująca odrzuceniem pozwu bądź umorzeniem postępowania. Sąd II instancji, uchylając zaskarżony wyrok, powinien jednocześnie znieść postępowanie przed sądem pierwszej instancji w zakresie dotkniętym nieważnością i sprawę przekazać temu sądowi do ponownego rozpoznania.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji rozstrzygnięcia. Uchylone zostało całe orzeczenie Sądu Okręgowego z uwagi na granice apelacji pozwanego determinowane treścią zawartych w niej wniosków. Ponadto Sąd Apelacyjny miał na uwadze to, że Sąd Okręgowy częściowo umorzył postępowanie na skutek dyspozycji powoda o cofnięciu pozwu, choć druga strona do niej jednoznacznie nie ustosunkowała się, a która to dyspozycja została zinterpretowana w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku jako ograniczenie powództwa.

O kosztach postępowania w instancji odwoławczej Sąd Apelacyjny postanowił zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c.

(...)